

„Primorski List“

izhaja vsaki 1., 10., in 20., dan v mesecu. Cena za celo leto 1 gl. 50 n., za pol leta 75 n. Posamezne številke se dobivajo v tabakarnah: Nunske ulice in Šolske ulice po 4 nov.

PRIMORSKI LIST

Boučljiv list za slovensko ljudstvo na Primorskem.

Vse za vero, dom, cesarja!

Uredništvo in upravnništvo mu je v Gorici, Nunske ulice št. 10. — Ne frankovana pisma se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo. Upravnništvo sprejema oglase in nannanila po pogodbi.

Odgovorni urednik in izdajatelj: J. Marušič.

Lastnik: Konsorcij „Primorskega Lista“.

Tiska: Hilarijanska tiskarna.

Izza shoda slovenskih visokošolcev.

Slovenski visokošolci in abiturientje so se sešli minoli mesec v Ljubljani, da se izrečejo za slov. vseučilišče in da si začrtajo v točki dijaške organizacije skupen program, po katerem naj bi vsak uravnal svoje delovanje v prid in čast slov. domovine. Veliko nad je stavila Slovenija v ta shod, od njega je pričakovala najboljših uspehov. In kako bi ne? Kdo bi si ne želel miru in sloge med slov. razumnostjo, ki je peklicano da vodi naše ljudstvo. Lepe so bile nade, a žal, samo — nade!

Slovensko vseučilišče.

V petek 19. avgusta je bilo prvo zborovanje; razpravljalo se je o slov. vseučilišču v Ljubljani. Vsi poznamo potrebo visokih šol med Slovenci, in to posebno v poslednjem času, ko ne pozna besnost Nemcev na vseučiliščih v Gradcu in na Dunaju napram slovenskim akademikom nobene meje. Ni čudo torej, da se sedaj od dne do dne glasneje čujejo prošnje za slov. vseučilišče v Ljubljani, ni čudo, da se v tej točki združujejo in ujemajo vsi Slovenci — brez razlike. To se je tudi jasno pokazalo pri prvem zborovanju. Po krasnem in temeljitem referatu g. iur. Voduška, ki je razpravljalo o zgodovini bojev za slov. vseučilišče, o njegovi potrebi, koristi in možnosti, in po poročilu g. stud. phil. Majcena, ki je kazal v ravnostem prasanju na političen moment za Slovence, — je bila resolucija za slov. vseučilišče v Ljubljani soglasno sprejeta.

Dijaška organizacija.

Mirno je minul ta dan, a prišla je noč, v kateri so se zbrali temni oblaki, napovedujoči hudo nevihto. In ta nevihta ni izostala. Slovenija, ki je po prvem zborovanju zrla svoje sinove zedinjene, je morala že takoj drugo jutro izreči svoje sinove v — prepiru.

Razpravljalo se je o obedijski organizaciji. Vse dijaštvo naj bi se organiziralo; združilo naj bi se torej na skupni podlagi, da more i ono prihiteti složnim delom domovini na pomoč.

Predsednik „Slovenije“, stud. phil. Reisner, je v daljšem referatu, ki ga je čital, razpravljalo o potrebi in namenu organizacije dijaštva mej šolskim letom in mej počitnicami. Namen organizacije bodi strokovna izobrazba in gojenje narodne zavesti. Posebno za časa počitnic, ko vsakdo laglje žrtvuje svoje moči celokupnemu delu, treba, da se vsi združijo v jeđnem društvu, in to društvu bodi „Sava“, ki se v ta namen preustroji.

Kako naj se društvu „Sava“ preustroji, o tem ni črhnil g. govornik niti besedice. Dejal je le, naj vstopijo sedaj vsi akademiki v „Savo“, ter da se bude o preosnovi govorilo kasneje. Ali čemu vendar ta „kasneje“, ko so bili akademiki zbrani in so se mogli na mestu domeniti, na kakšno stališče naj se postavi „Sava“? Česar niso izrazili „Slovenijani“ in z njimi združeni „Triglavanji“, to so jasno in glasno izrekli „Danicarji“. Zadrževali so kršč. misleči dijak, naj se „Sava“ postavi na krščansko in narodno podlago. S tem niso zahtevali nič nečuvnega, nič posebnega — a nalleteli so vendarle na odpor. Da bi ne mislili nasprotujoči akademiki, da se od njih zahteva kaj novega, zato se je oglašil k besedi g. stud. med. Anton Breclj („Danicar“) in pozval vse dijaštvo, naj se zedini na podlagi resolucij vseslovenskega shoda, ali naj se postavi vsaj na stališče shoda zaupnih mož narodne stranke iz l. 1894., katera je sprejela načela krščanske vere za podlago in sklenila delati za povzdigo naroda na krščanski in narodni podlagi. G. Breclj je obljubil, da vstopijo v „Savo“ vsi „Danicarji“, ako se postavi „Sava“ na krščansko stališče, oz. na stališče vseslovenskega shoda. Ta predlog se je dal na glasovanje in je padel s 13 glasovi proti vsem (137). „Mi

nočemo krščanske podlage“, se je glasil klic, in v tem klicu je slavilo liberalno dijaštvo svojo zmago. Slov. liberalno dijaštvo je torej proti slovenskemu programu, proti onemu programu, ki ga je lani po svojih zastopnikih sprejel celokupni narod slovenski na vseslovenskem shodu. Žalostno, obžalovanja vredno!

Kakor mladi, tako stari.

A zabeležiti nam je še drugo obžalovanja vredno dejstvo. Pri banketu je napil g. Ivan Hribar, župan ljubljanski, svobodomiselnemu dijaštvu. Napil je solidarnosti slov. akademikov v reševanju prasanja o dijaški organizaciji, in okrcal kršč. misleče dijake, ki so si drznili zanetiti prepir in kateri žive sploh le o narodnem prepiru. Dejal je, da je krščanstvo mej nami samo klic na boj, da je mej nami preveč katoličanstva in, žal, še vedno premalo krščanstva. G. županu sta krščanstvo in katoličanstvo povsem različna pojma.

A pustimo to. Na misli nam je nekaj drugega, in sicer — doslednost g. župana. G. župan se pač lahko spominja, da je bil lani častni predsednik vseslovenskega shoda, na katerem se je postavil slov. narod na krščansko in narodno podlago. G. župan je tudi vedel, da je slov. liberalno dijaštvo zavrglo resolucije vseslov. shoda. In vendar je napil njemu in udaril po kršč. mislečih dijakih, ki so se postavili za resolucije

ravnoistega shoda. Kaj naj rečemo k temu? G. župan je nedosleden, je komedijant! Kakor mu bolje kaže, tako se obrne, on je mož trenutka. Hlepi po ovacijah in trenutnostnih nazdravjih.

Dijaštvo je tedaj v razporu. In dijaštvo je imelo ostati v razporu, ker ni bilo „Slovenijanom“ in „Triglavanom“ do sprave. Oni so prišli k zborovanju z namenom, da se ne spravijo. To spričuje njihovo vedenje pri nastopu kršč. mislečih govornikov. Ob nastopu g. Brecljua („Danicarja“) je cela vrsta akademikov obsula govorniško mizo, ovirala g. govornika z glasnim govorjenjem in vmesnimi opazkami, da jeden se mu je pred mizo celo v obraz pačil. Najraje bi ga bili odstranili. Njim ni bilo do tega, kar misli povedati, to dokazuje njihovo vedenje. Oni so bili tedaj „a priori“ proti spravi. To naj si zapomnijo oni, ki pitajo kršč. misleče dijaštvo s prazno frazo, da živi samo o narodnem prepiru.

Kaj pravi narod?

K sklepu še nekaj mislij. Da more narod uspevati, treba da ga razumnost, njegovi voditelji umejo, da z njim jednako mislijo in čutijo. Enako treba tudi da narod ume svoje voditelje. Toda kako je v tem oziru pri nas? Naše ljudstvo je verno, razumnost naše, kakor smo videli, liberalno, brezversko. Zato med obema taka globel, odtod vir vsega nesporazumljenja med nami, odtod ves ne-

mir, ves razpor. Voditelji se morajo prilagoditi mišljenju in čutenju ljudstva, ako jim je res kaj do njegove sreče. Drugače so le sebičneži in izkoriščevalci svojega naroda. Kako naj uspeva naše delo, ako se nočemo niti umeti? Slov. liberalni akademiki so se izrekli proti našemu ljudstvu, ker so zavrgli krščanstvo, s katerim je naše ljudstvo nerazdružljivo spojeno. Razpor bo trajal med Slovenci torej še dalje, razdruženi bomo zrl nasproti — „boljši bodočnosti“. — Kako smo smešni!

Ne moremo si kaj, da ne bi obžalovali še jedenkrat onega sklepa visokošolcev, ki mora biti našemu narodu samo poguben. Vendar upamo, da bodo naši visokošolci spoznali tudi to pogubnost in se na prihodnjem visokoškolskem shodu zjedini na krščanski in narodni podlagi.

Zopet o Raiffeisnovih posojilnicah.

(Dalje.)

Z vsemi združniki se je ravnalo res krščansko, ljubeznjivo. Uspeh zadruge je bil velik, to na zapovedi krščanske ljubezni ustanovljeno delo skromnega župana je rodilo obilo sadov. — Ouderstvo je ponehalo, poljedelec je raste v blagostanju. To delo je pa našlo

24

L I S T E K

Moja doba in podoba.

Spisal Andrej Marušič.

(Dalje.)

Verouk sem prevzel o začetku šolsk. leta, m. novembra, 1857. — Bila sta po reorganizaciji gimnazija 1849-50, potem, namreč, ko se je bilo prejšnje modroslovišče zedinilo z gimnazijem, ki je štel potem 8 razredov, — po dva redna, sistemizirana kateheta, eden za 4 više razrede, drugi za 4 niže. Ko sem prišel jez na gimn. za niže razrede, učil je v viših g. Lovr. Pertout, Goričan. Učni jezik je bil po vseh razredih skoz in skoz nemški in to do l. 1863. V letih 1863-65 je bil I. gimn. razred po narodnosti učencev na 2 paralelki razdeljen in sem začel v prvo učiti katekizem po slovenski in italijanski. Če je bil kak Nemec, pridružil se je razdelku a (ital.) in učil se v svojem jeziku. — Po nasvetu c. k. namestništva v Trstu je državno ministerstvo z razpisom 5. maja 1865 št. 3791, „dovolilo, da se sme verouk, zlasti na nižem gimnaziju, predavati v maternem jeziku učencev v posebnih razdelkih, samo da se s tem občni uk in njega enakost ne moti“. Prof. Pertout ni hotel in mogel na višem gimn. tega razpisa izvršiti; pa saj je bilo tudi navadno premalo dijakov za 2 paralelki.

V nižih razredih sem jez vse izvršil: I. 1866 v II. in III. razr., I. 1867 tudi še v IV. r. Tako je ostalo vse do l. 1875 (incl.); z začetkom šolsk. leta 1875-76 se je po minist. ukazu 10. jul. 1875 pouk v maternih jezikih skrčil na I. in II. razred; v III. in IV. razredu se je vpeljal spet nemški kot skupni učni jezik in ni bilo več treba paralelek za verouk. Tako je še zdaj.

L. 1873 in spet 74 je prosil moj kollega Lovr. Pertout za začasen odpust zaradi bolehnosti.

Ministerstvo mu ga je dovolilo popred za tri mesece, potlej za celo š. leto 1874. Namestovala sva ga Mons. dr. Castellani v VII. in VIII. razredu, v V. in VI. razr. pa jez. Ekshorto za viši gimn. je imel namesti Mons. Castellani večkrat dr. Jos. Gabrijelčič. — V š. letu 1874-5 sem učil jaz v vseh štirih razredih viš. gimn., na nižem pa je prevzel obe paralelki I. razr. in ital. paralelko II. razreda, kakor tudi ekshorto in pripravljavnico Jož. Marušič ter mi s tem zljajšal učno nalogo za 8 ur.

Z minist. razpisom 20. decembra 1874 je bil prof. Pertout na svojo prošnjo zatrdno vpokojen in je šlo torej za novo zatrdno uredbo verouka na gimnaziji. Ker je moj nekdanji tekmeč še zmeraj hrepenel po tem učilišču, sva se prijateljsko pomenila, da prevzame on 4 paralelke na nižem gimn., ekshorto in potem še pripravljavnico, skup 10 učnih ur. Nalogo, nadškofu Gollmayr-u ta načert razložiti, prepustil je Jož. M. meni. Trikrat sem Prevzvišenemu to — za nj zahotano — stvar razlagal; prvi in drugokrat me ni prav razumel, pa tudi nič ugovarjal, tretji krat je vse dobro razumel in mi pritrnil. Na to še le sem vložil jez pri dež. šolsk. svetu svojo prošnjo za viši gimnazij in za niži v omenjenem zmislu t. j. da bi bil Jož. M. moj pomočni katehet. Ne vem pa, kdo je nadškofa pregovoril, da je pozneje odstopil od mojega ustmeno razloženega mu, pa gotovo že pozabljenega načrta ter zahteval dva kateheta po starem, enega namreč za viši in enega — tudi pravega — za ves niži gimnazij.

Ta predlog pr. kn.-nadškof. Ordinariata pa ni obveljal, kakor tudi moj ne; dne 4. avgusta 1875, o priliki maturitetnih preskušanj, mi je deželni šolski nadzornik dr. Ernest Gnäd, osebno vročil dekret (z dne 2. avg.), v katerem je med drugim pisano: „Prevzvišeni gosp. minister za bogočastje in uk je odločil, da imate prevzeti Vi. Velečastiti, začeni s šolskim letom 1875/6 verouk v vseh pravih gimnazijskih razredih in zato Vam gre tudi plača kakor pravemu gimnazijskemu učitelju.“ Z drugim dekretom je odkazal minister Jož. Marušič-u ekshorto za niži gimnazij in verouk v pripravljavnici združeni z gimnazijem. Vlada je hotela imeti samo enega veroučitelja za ves gimnazij „behufs einheitlicher Leitung des Religionsunterrichtes und der Erziehung.“ Kakor je bilo to za-me častno, tako spet žalostno za prijatelja Jožefa. Prevzel je sicer, dasi nerad, odločeno mu nalogo. Od okt. l. 1874 do l. 1876 je imel za niži gimn. vse posebej, mašo in ekshorto; od l. 1876-1882 je še samo ekshortoval — po maši, ki je bila od prve adventne nedelje 1876 za viši in niži gimnazij skupna (mašaval sem jaz); od 1882 naprej ni hotel tudi ekshorte več imeti; torej je ravnatelj Pantke z laskavimi besedami in pozneje tudi deželni šolski svet v redni seji naprosil mene, da naj prevzamem ekshorto tudi na nižem gimnaziju, češ, da sem že vajen, da učence nar boljše poznam, da vem, kaj, in kako naj govorim odraslim, kako malim i. t. d. Tako je prišlo, da sem postal v verskih rečeh papež in cesar na goriškem gimnaziju. Res omenjena doba mojega službovanja (1882-1894) bila je taka, da sem se z njo lahko ponašal.

Razkazavši zunanjo uravnavo slovenščine in uravnavo verouka in veroučiteljske službe na gimnaziji, naj dopolnim opis gimnazijskega aparata s pregledom ravnateljev in viših predstojnikov od l. 1854-1894.

Ravnatelj: Anton Stimpel, popred začasen, od 17. nov. 1853 naprej definitivno. Po njegovem premeščenju v Trst, za katero je prosil, nastopil je 22. okt. 1855 kot začasen ravnatelj Vencesl. J. Menzel, šel pa m. avg. l. 1858 kot zatrden direktor v Trst. Do konca l. sem. 1859 je namestoval ravnatelja prof. Franc. Ks. Schaffenhauer. Dne 25. jan. 1859 imenovan je prišel o Veliko noči iz Salzburga Karol Holzinger in ostal pri nas do 7. jul. 1869; tisti dan je šel za srednješkolskega dež. šolsk. nadzornika v Gradec. Njegov naslednik, popred provizorno, potem definitivno je bil Fr. Schaffenhauer (imenov. 11. sept. 1869). Dne 21. avg. 1874 je bil vpokojen in na mesto njegovo imenovan Franc Zindler, že ravnatelj v Rudolfovem. Po štirih letih, (30. avg. 1878) je Z. postal dež. šolski nadzornik v Gradcu. Za njim je prišel iz Bocna (imenov. 14. jan. 1879) Teodor Pantke. Medčasni ravnatelj pred njegovim nastopom je bil prof. dr. Jož. Frapperti. — Vsled dolge in hude boleznij je bil Pantke 9. avg. 1889 z odkliko vpokojen. Naslednik mu je Henrik Gross, popred prof. v Trstu; imenov. 18. avg. 1889, nastopil službo 2. sept. 1889.

Kn. nadškofjski komisarji: Ves čas mojega službovanja so bili samo trije: Od 19. maja 1854 do svoje smrti 18. avg. 1865 hakonik Anton Urdih, bivši ordinariatni kancelar (ni bil nobenkrate v mojih verskih urah). — Od avgusta 1865 do l. 1875 dr. Dominik Castellani (popred spirital v cent. semenišči, potlej kanonik). Od l. 1875 21. dec. naprej dr. Jožef Gabrijelčič, popred profesor theologiae, potlej tudi ravnatelj cent. semenišča in častni papežev ključar. — Poslednja dva sta hodila vsako leto verouk poslušat.

(Dalje prih.)

tudi posnemovalcev, po vsej okolici se je ustanavljala zadruga za zadrugo, in povsod vidimo na čelu ali župana ali duhovnika ali učitelja. Vse zadruge so izobno uspevale pri vseh nasprotjih odurov, ki so imeli za kmeti zdaj vedno manj in manj posla, in katerim in slednjič preostajalo družega, kakor lotiti se poštenega dela ali pa se izseliti.

Iz takih razmer so se tedaj razvili ti kreditni zavodi, ki nosijo po svojem ustanovitelju ime: *Raiffeisnove posojilnice in hranilnice*. Vse zadruge so se proglasile vpisanim zadrugam z neomejeno zavezo, in s tem je bil zadružnikom zagotovljen kredit.

Mnogi — ki mislijo vedno le na „krahe“ raznih kreditnih društev, zro z nezaupnostjo Raiffeisnove posojilnice, kar budi pomisleke v mnogih bojazljivih dušah. O groza, vsakdo mora z vsem svojim posestvom, z vso svojo lastjo jamčiti za vse zadružnike! Premnog zre v duhu, kako mu zbog lahkomišelnosti tega ali onega zadružnika že rubijo hišo, že čuje, kako žalostno mu poje „boben“. In čemu to? Ker je bil tako neumen, da se je vpisal v zadrugo!

Tako sodijo oni, ki ne umejo stvari. Naša trditev in resnična trditev pa je ta, da obstoja vsa moč Raiffeisnovih zavodov ravno v neomejeni zavezi.

Zadruga z neomejeno zavezo pomenja: vsi zadružniki jamčijo vsak s svojim posestvom za vse dolžnosti zadruge, t. j. jamčijo s svojim imetjem, da se glavica z obrestmi vred vrne vsakemu, ki je posodil posojilnici denar ali ga pri nji vložil na obresti. Ker imajo Raiffeisnove posojilnice samo majhen delokrog, je taka neomejena zaveza nujno potrebna. Posojilnica treba, da razpolaga z večjimi svotami denarja; ker pa ni tega vedno dovolj pri rokah, treba si ga je izposoditi. Denar se pa posoja najraje tja, kjer je gotovost velika. In ta gotovost obstoja pri Raiffeisnovih posojilnicah ravno v neomejeni zavezi, ko jamči vsak za vse in vsi za vsacega.

Kakor rečeno, ta neomejena zaveza ni nič groznega. Uspeh ali neuspeh posojilnice je večinoma odvisen od načelstva. Od poštenosti načelnikov je odvisno pošteno poslovanje posojilnice. Zato treba, da sedijo v načelstvu vestni, pošteni, značajni možje, katerim je na srcu le korist potrebnega sobližnjaka. Da se pa izvolijo vendar-le taki možje, zato morajo skrbeti udje-volilci; in to bodo pač storili, saj s tem, da skrbijo za dobre načelnike, skrbijo za svoj denar, za svoje vloge. Udje načelnikstva bodo strogo pazili, kako, komu in čemu posojajo denar. S slabim gospodarjenjem bi najprej samim sebi škodovali. Zato ne bodo dajali posojil igralcem in zapravljivim pijancem, kakor tudi ne povsem zadolženim, katerim bi niti posojilo ne pomagalo. Posojilnica namreč ni ubožnica. Tudi ne bodo posojali na vsak še tako ničn razlog, ampak bodo provdarili poštenje in potrebo prosilca; in tedaj, ko mu mislijo izročiti posojilo, bodo zahtevali še poroka,

da jamči za posojilo, ako bi ga dolžnik ne mogel vrniti. — Raiffeisnove posojilnice imajo, kakor že omenjeno, majhen delokrog, navadno obsegajo samo jedno občino ali pa jedno župnijo. Zato poznajo tudi načelniki dobro vse razmere vsacega zadružnika; lahko ga nadzorujejo, pazijo, kako gospodari in kako uporablja izposojeni denar. Vse se godi pred njihovimi očmi. Nič jim torej ne more uiti, takoj zapazijo nevarnost, ki preti posojilnici, ako začne kak dolžnik slabo gospodariti.

Ker ni pa tuji tukaj nikakor izključena nezdoda, vzemimo, da se jeden dolg popolnoma izgubi. Dolžnik nima s čem povrniti, porok ne s čem plačati. Kaj tedaj? Ta izguba se poravna tako. Koncem leta nasvetuje načelstvo pri običnem zboru, naj se poravna ta izguba iz rezervnega zaklada, t. j. iz dobička prejšnjih let. Ako pa rezervni zaklad ne premore še take svote, tedaj posluje posojilnica naprej, kakor da ni ničesar izgubila, dokler se s časom ne nabere toliko dobička, da more posojilnica izgubo lahko odpisati.

Le v enem slučaju bi morali zadružniki sami poseči v žep, in sicer tedaj, ko bi se posojilnica razpustila, ali ko bi prišla v konkurz, t. j. ko bi več ne mogla poravnati svojih dolžnostij. Primanklaj bi se tedaj jednako razdelil med vse zadružnike. Primera: izguba znaša 300 gl. Zadružnikov je ravno 100, vsak delež znaša 1 gl. Vsak zadružnik bi moral plačati še 2 gl. in delež, ki znaša 1 gl. bi se mu ne vrnil. Vsak bi imel torej 3 gl. škode. Toda pojdemo še daleč. Denimo, da nimajo še štirje zadružniki nobenega premoženja več. Kaj potem? Ostalih 96 zadružnikov bi moralo plačati v jednikih svotah 12 gl. ali prav za prav 8 gl., ker bi se ne vrnili deleži onih štirih zadružnikov, ki so gospodarsko propali.

No, torej, ta neomejena zaveza ni nič pogubnega, nič tako grozovitega. Raiffeisnove posojilnice, ki poslujejo že od l. 1849. imajo vse neomejeno zavezo, pa udom ni še nikoli nikjer trebalo doplačevati. So pač v načelstvu vedno pošteni in skrbni možje. Da, neomejena zaveza daja Raiffeisnovim posojilnicam tako veljavo, da so se celo banke izrekle, da so voljne dajati jim kredit samo na podlagi solidarnosti brez vsacega družega jamstva.

(Dalje prih.)

Politični pregled.

Notranje dežele.

Nagodbeno prašanje med našo in ogersko vlado je dognano. Dne 26. t. m. se zbere naš državni zbor, da se posvetuje o nagodbi. Kakor poročajo listi, bode grof Thun državnemu zboru predložil le nagodbo, ter vse stranke pozival naj za takrat opuste vsako opozicijo. Dvomimo pa, da bodo Nemci odnehali, ker nemški listi že nasvetujejo razne načine, po katerih naj poslanci nagajajo vladi. Ako se vladi ta

zadnji korak ne posreči, razpusti državni zbor, ter se bode poslužila izrednih sredstev.

Ako se državni zbor pokaže nezmožnega, vpelje naj izrednim potom občne, tajne volitve. Ko bode pravo ljudstvo volilo, zginil bode marsikateri politiški komedijski razpovrše.

Ogerska državna zbornica že zboruje. Seje so precej viharne, ker opozicija noče ničesar slišati o kakem dnevnem redu, dokler ne naznani baron Banffy svojega stališča glede nagodbe. — Opozicija je predlagala, da zbornica preneha z vsakim delom, dokler vlada ne pojasni nagodbenih razmer. Vihar tu, vihar tam.

Vnanje države.

Angleži so v Afriki premagali Jervise zbog tega vlada v Angliji veliko veselje, ker s to zmago so Angleži Mahdija popolnoma uničili ter se osvetili za Gordona.

V Srbiji vedno vre. Vladi se je posrečilo zatrei radikalno stranko, toda zatrei ne more srbskega naroda, katerega dve tretjini je radikalnega. Tudi se vedno bolj pojavlja nasprotje, med Srbijo in Črnogoro. Kakor poročajo listi, kralj Aleksander zopet išče starega prijateljstva z Avstrijo. Gotovo je, da razmere v Srbiji niso posebno prijetne.

Balkanska zveza. V kratkem mislita obiskati bolgarskega kneza rumunski in grški kralj, še prej bode pa šel bolgarski knez v Atene. — Vse države balkanske se živo gibljejo in prijazno oklepajo druga druge — samo Milan in Aleksander hodita svojo pot.

Kraljica Viljemina holandska je zasedla vladarski prestol ter bila kronana dne 6. t. m. Narod je to slovesnost obhajal z velikim navdušenjem.

Mirovni poziv ruskega carja je naletel že na mnoga nasprotja. Posebno se hudujejo Francozi ter se je rusko-francoska zveza začela močno majati. Francoska vlada je odpoklicala svojega poslanika na ruskem dvoru. Tudi v Nemčiji ta predlog ni bil sprejet z istem navdušenjem, kakor se je pričakovalo. Vse prizadevanje ostane luknja v vodi.

Dopisi.

Ljubljana dne 24. avgusta 1898.

Sedaj ko pritiska na nas uboge zemljane huda vročina, in zemlja zeva od suše, ni čudo da se posuši marsikaka cvetka. Huda suša zamorila in ovenela je našo socialnodemokracijo grozno. Kdo bi si bil pred jednim letom mislil, da bosta poginila „zakonska“ „Delavec in Svoboda“ in vendar je tako. Med ljubljanskimi sodrugi vlada velika poparjenost in grozna tišina. Kajti ne le, da nimajo več časopisja, temveč so prišli na sled raznim tatvinam, koje so provzročili nekovi voditelji pri društveni blagajni. Bivši soc. dem. kandidat za peto skupino na kranjskem, sam jadikuje in pravi, da je težava — „ker so ljudje re-

veži, pa jemljejo kjer dobe“, ker roba je bila preslaba itd. Seveda so to samo neumnosti. Sodrugi so ravnali prav po svojih načelih. Delili so, seveda samo tisti ki so prišli do „drobiža“. Zakaj bi tudi ne? Saj so imeli pridnih čebelic ki so jim donšale strdi v uljnak, četudi od zeje in lakote venečih „cvetic“. Kaj porajta socialno demokrati „prvak“ od kodi dobi, samo da je, pa je dobro. Vsled sleparij ki so se dogajale v tukajšnji socialni demokraciji, odtegnili so se najdelavnejši „sodrugi“ stranki in javno zabavljajo proti „pravkom“. Slovensko kat. delavsko društvo je priredilo pretečeno nedeljo društven shod v „Katoliškem domu“. Tukajšno delavsko stavbino društvo že tudi stavi hiše. Letos bode pod streho devet hiš. Devet delavskih družin bode postalo lastnikov. Zanimanje za stavbino društvo je med delavci veliko, le škoda da je vražji finančni minister društva preveč skop ali pa morda revež. Koliko dobrega bi v tem oziru lahko storila naša denarna podjetja — toda — V Ljubljani smo imeli zadnji čas zelo pomenljive shode. Vseslovenski shod županov je sklenil resolucijo oziroma prošnjo za vseučilišče in nadsodišče v Ljubljani. Dijaški shod pa je letos prav jasno pokazal, kam jadra naša liberalna boržuzija pod vodstvom dr. Tavčarja in župana Ivana Hribarja. Ta dva prvaka slovenska, ki sta največ pripomogla k dijaškemu shodu sta osebno in po svojih opredeljenih vplivala na to, da so dijaki izbacili iz svojega programa krščanstvo. — Za krščanski narod hočejo delati brez krščanstva. Ni li to neumno protislovje, ki jasno kaže liberalno plitkost načel. Kako da naši liberalci mislijo o ljudstvu kaže najbolj dejstvo, da nočejo ničesa vedeti o kakem demokratizmu. Oni hočejo biti ipatentiran narod, vse drugo ljudstvo naj bi bile pa le — svinje in barabe. Ta dijaški shod nam je pa tudi jasno pokazal moralno propadlost naših mladih liberalcev. Zagovarjali in vsprejeli so načelo dvoboja. Kdo priprošnih ljudi ne ve, da je uboj oziroma telesno poškodovanje hudodelstvo, katero se pri nas kaznuje z ostrim zaporom. In vendar si je upal stud. phil. Reisner zagovarjati ta nemoralno in zločinsko razvado rekoč: dokler tega ne odpravi svet, toliko časa tudi mi ne moremo odpraviti. Toraj svet naj najprvo odpravi svinjarijo dvoboja, potem bodo to storili še le naši mladi učeni liberalčki. Kako morejo ti ljudje zagovarjati ta čin pred svojim dobrim narodom? Kako bodo mogli n. pr. prihodnji sodniki — sedanji dijaki — soditi kmetske fante ako se med seboj stepo, če oni sedaj sami sebi postavljajo dvoboj kot programatično določbo z besedami: to mora biti. Ako „mora biti“ moderni dvoboj, potem mora biti tudi navadni pretep. Iz tega dejstva naših liberalcev se učimo: kjer se zavzre krščanstvo, se zavzre tudi krščanska morala. Na površje pa stopajo stare poganske svinjarije. Toda dovolj o tem, prežalostno je! Toraj kakor je častitim

LISTEK

Slavnostni govor povodom odkritja spomenika

Andreja bar. Čehovina

dne 14. avgusta 1898.

(Govoril pred rojstno hišo in spomenikom junakovim: M. Vales, v pričo 4000—5000 ljudi).

II.

Kdor pozná natančno zgodovino l. 1848-49, mora tudi spoznati, da je bila tu očitna roka božja in le od Gospoda vojnih trum je prišlo rešenje. Njegov blagoslov je spremljal na molitve presy. cesarja, vse cesarske obitelji in na molitve vseh zvestih podložnih malo ali hrabro armado v boj do slavnih zmag. — Bogu dajmo pred vsem vso čast za tedajno čudovito rešitev Avstrije, naše domovine! Posebno pripisujemo tedaj Njemu, Gospodu avstrijski zgodovino 1848-49. leta. — Zvestoba, o kateri se je dozdevalo, da je izginila raz zemlje, se je naselila v hrabrih prsih naše zveste armade na Laškem, pri Dunaju in na Ogerskem, pod slavnimi vojskovodji: prof. Radetzky-jem, banom grofom Jožefom Jelačićem, Bužimskim; knezom Windischgrätzem in Auerspergom, bar. Kaynan-om itd. kateremu poslednjemu je pomagal in na pomoč prihitel ruski general Paskievič „Erivanski“ z 120.000 Rusi, da uduši krvavo ustajo oholih in druge narodnosti tlačočih Mažarov. Naši vojščaki, katerih polkov je bilo največ slovanskih narodnosti, ker italijanski in ogerski polki so večinoma odpadli,

da postali verolomni in nezvesti — so pogumno drvili v boj, neprestrašeni so gledali blede smrti v obraz, ter priborili zmago za zmago!...

In med temi hrabrih najhrabrejši, kakor je vdolbeno tudi na tem dragocnem spomeniku, se je odlikoval naš rojak, slavni, v tej spoštovani hiši dne 26. avgusta 1810 rojeni Andrej, katerega je sam presvitli cesar odlikoval z velikimi svetinjami za junaštvo namreč: z veliko srebrno in z veliko zlato svetinjo za junaštvo, pa z najvišjim vojaškim redom Marije Terezije itd. On se je zakadil vselej v najbolj vroči boj, v največjo nevarnost, pa se je tudi vselej poprej, kakor je on sam pravil svojemu še živemu rojaku (1813 r.) kanoniku Abramcu, priporočal Materi B. z „eno Češčena si Marija“ ali „Češčena si kraljica“ itd. In zares, iz najbolj krvavih bojev in bitk, kakor pri Montanari, Volti, Mortari in Novari pa Livornu in Jakinu, je on izšel neranjen, kajti slavni pa verni maršal Laudon „turški strah“ imenovan je rekel „da noben vojščak ne pade v vojski brez božje volje“! Žalibog, da nam je to cvetko hrabrosti, za Avstrijo prezgodaj — pokosila, spravljenega z Bogom, smrtna kosa v Badenu pri Dunaju dne 10. sept. 1855. v komaj 45. leto njegove dobe! —

In ker obhajamo to slavnost odkritja spomenika v spomin proslavljenja 50 letnice našega ljubljenskega cesarja Franca Jožefa I., se imamo pri tem še spominjati, da se je bil tudi 1848-49 podal na laško bojišče in da je tudi On s svojo pričujočnostjo pri krasni Radetzky-jevi armadi veliko h zmagi pripomogel, ker je svoje dragoceno življenje izpostavil v

nevarnost za blagor svojih narodov. Glejte! Bog je dal doživeti našemu presv. cesarju redko 50letnico vladanja. Ponojimo torej danes kot vedno udani, verni in zatorej tudi v zvestobi neomahljivi Slovenci obljubo globekega spoštovanja, ljubezni, pokorsčine, do njega in vse cesarske habsburške obitelji. Priporočujemo ga, zlasti letos v svojih molitvah pri sv. maši, kralju vseh kraljev, da ga nam v zagotovljenje svetovnega miru še dolgo let ohrani, ter da ga vedno napolnuje z duhom modrosti, umnosti, sveta, moči, učnosti, pobožnosti in strahu božjega, da bi namreč svojo od Boga mu dano nalogo na zemlji, po čegar milosti je On tudi še le kot 18 l. mladenec cesar postal, srečno v svoj in svojih narodov blagor dokončal! — Pač srečen je narod, ki ima krščansko-katoliškega vladarja-cesarja, kakor ga imamo mi Slovenci pa naša po veliki večini katoliška Avstrija, kajti sv. vera je, ki posvečuje razmerje med ljudstvom in vladarjem.

Kajti verno ljudstvo spoznava v Njem služabnika in namestnika kralja vseh kraljev, namreč v časnih zadevah, kakor ga imenuje tudi sv. apostelj Pavel. Katoliški vladar pa ima podložno ljudstvo za božje ljudstvo, od katerega mu bo treba enkrat dajati odgovor, kako ga je vladal. — Sicer nam vernim Slovenem ni treba še le poydarjati, kako da imamo do svojega cesarja nositi v srcu največje spoštovanje, ljubezen in pokorsčino; kajti te smo mi že neštivilokrat pokazali v dejanju, v času najhujših skušenj in vojsk, kakor pričuje najbolj tudi tu postavljeni krasen spomenik našega slavnega rojaka-junaka Andreja bar. Če-

hovina, ki je bil, kakor že omenjeno, ob enem tudi dober kristjan. Kajti gotovo je, da dober kristjan je tudi najboljši državljani, dober kristjan je tudi najboljši uradnik, dober kristjan je tudi najboljši vojščak, kakor nas uči vsa svetovna zgodovina. Takšen je bil tudi naš junak, slavni Andrej kajti od svoje pobožne matere Marije podučen, je prihajal rad v cerkev sv. Martina, vojaškega varha v Gáberje h sv. maši, ko je prišel na krtek odpust domu. On se je priporočal pred vsako bitvijo v varstvo nebeški kraljici. —

Radujmo in veselimo se toraj danes, ker to je dan, ki nam ga je naredil Gospod za večje in lepše proslavljenje 50letnice vladanja Njih veličanstva Cesarja Fran Josipa I. s tem, da se je temu v tej spoštovani hiši in za Avstrijo tolikanj zaslužnemu junaku s slovanskim in nemškimi napisom postavil krasen spomenik, pravi umotvor v občno zadovoljnost! —

Za to se imamo najprej zahvaliti našemu rojaku iz Kobdilja, velenčenemu arhitektu g. Maksu Fabijani-u, ki je izdelal načrt za isti. Potem g. kiparju Antonu Bitezniku, ki ga je po tem načrtu islesal iz kararskega marmorja z velikim trudom in skrbjo; dalje njegovemu očetu Blažu Bitezniku, umnemu kamnoseku za obdelanje podstavnih kamnov in obeh napisov, kakor tudi g. Štefanu Košuti, ki je pri silno težavnem postavljanju kipa zdano pomagal. Slednjič se imamo za ta dragocen spomenik zahvaliti še tudi nekaterim rojakom in rodbini junakovi, posebno pa naši junaški c. in kr. austro-ogerski armadi, ker le ta je prav s svojimi obilnimi prispevki (3000 fl.)

bralcem že znano snide se v ljubljani dne 18. sept. vseslovenski delavski shod. Kakor se dosedaj kaže zna biti ta shod in z njim združena slavnost blagoslovljenja zastave, veličastna slovesnost. Slovenski krščansko socialni delavci hočemo ta dan sveto pokazati, da živimo in da za svoj stan zahtevamo istih pravic ki nam gredo po božji in človeški postavi. Važna točka shoda bodo o ustanovitvi zavarovalnice za starost in onemoglost delavcev. Kako nujno potrebujemo take zavarovalnice mora pritrđiti vsak delavec. Zastavo „Zveze“ bodo blagoslovili prevz. knezoškof dr. Jeglič v nunski cerkvi. Želeti je, da bi se posebno sobratje iz Primorja udeležili v precejšnjem številu. Dolžnost nas kliče na skupno delo, za to naj ne zamudi nobeden prilike, ki se nudi dne 18. sept. v Ljubljani. Kadar mine ta vražja vročina, ki nam sproti suši črnilo na peresu, bo že zopet priromalo kako poročilo iz Ljubljane. Do tedaj pa bratski pozdrav in krepki: naprej!

Iz sv. Gore (Cecilijanski zbori). Kakor smo zadnjič naznanili prišli so iz Šebrelj, Šentviške gore, Čepovana in Čerkna cerkveni zbori, na sv. Goro, da skupno nastopijo. To je bila izvanredna svečanost za sv. Goro. Prevzvišeni knez in nadškof sam je prevzel slovesno sv. mašo in se odpeljal že predvečer do Prevala in potem peš k slovečemu svetišču, katero je prvokrat obiskal. Pri začetku stopnic bil je obok z zelenjem ovit, z napisom. Zvonovi so daleč na okrog oznanjali redko svečanost. Sv. Gora je bila v zastavah, na zvoniku je plapolala narodna zastava. Zvečer je bila čarobna razsvetljava. Kakor v ognjenem morju plavalo je svetišče. Ljudje v Gorici so postajali in gledali diven prizor. Lep večer znanil je še lepše jutro. Ljudstva zbralo se je prav veliko iz vseh krajev. Prihitelo je tudi veliko duhovščine.

Ob poldesetih prišli so zbori s čepovansko procesijo. Vsi vpehani od težavne, dolge hoje so vstopili in zapeli krasno „Veš o Marija“. Ob desetih je v slovesnem sprevedu prišel prevzvišeni nadpastir v cerkev, in zbori so ga sprejeli z „Ecce sacerdos“. Po kratkem počestjenju Najsvetejšega stopil je knez in nadškof na leco in v jasnih besedah razložil dvojen namen slavnosti. Prvi namen počastiti mater b. in se priporočiti njej, katero je častil neb. Oče, in b. Sin; drugi pa, da pokažejo zbrani pevci kako boji cerkveno petje. To bodi v čast božjo pred vsem; slovilo (tekst) mora biti cerkveno-dostojno in tudi način, kako se besede izrazijo, ker namen cerkve petja je — molitev; pevec sam moli in mora tudi druge povzdigovati in vnemati za molitev.

Za tem je bila slovesna sv. maša. Ni naš namen podrobnosti popisovati. Petje je bilo skozi in skozi cerkveno, začeni s koralnim introitom pa do konca. To se še večkrat sliši, a način, kako se je maša predavala se — ne sliši. Eno je bila sodba ljudstva, katero je pazilo: „Takega nismo še slišali“. To sodbo pa so potrdili tudi večaki, katerih je bilo mnogo navzočih. Čast je to za voditelje,

omogočila, da se je zamogel napraviti temu vzor-junaku ta krasen dičen spomenik, vreden našega junaka ter krščanskega, slovenska in avstrijskega z največimi svetinjami odičenega korenjaka Andr. bar. Čehovina.

Sklep.

Ker mi je pa odmerjen za današnji govor le kratek čas od 10-20 minut in da ne bom preobširen, hočem skleniti s krasnimi in Boga mlo prosečimi besedami izpričnega pisma, čegar izvornik v slovenskem in nemškem jeziku je bil položen dne 10. julija t. l. pri blagoslovljenju ukladnega kamna v temeljni kamen tega spominka in ki se h sklepu tako glasi:

„Vsemogočni Bog pa naj dobrotljivo čuva nad tem spominkom, in On naj ga varuje, kateri naj spričuje sedajnemu in prihodnim rodovom o junaških činih našega Čehovina, na slavo c. in kr: avstro-ogerske vojske, na pravičen ponos topničarskega orožja v znamenje tovaršijskega vojaškega duha bivših vojščakov in tega (veteranskega) društva, na radost spoštovani rodbini Čehovinovi, na slavo kronovine Primorske in občine Gaberske ter cerkvene občine braniške, kakor tudi v posnemanje sedajnemu rodu in v spričevanje ljubezni do cesarja in domovine! Zato pa zakličimo zdaj vsi enoglasno iz dna svojega veselega, hvaležnega in svetega srca: Živio Njih veličanstvo, naš viteški cesar Fran Josip I.! (Trikrat in urnebesni od vse ogromne množice ponavljani „živio klič!“)

slava pevcem in pevkam. Pela se je znana „Kind-Jesu-Messe“, katero v marsikaterem kraju tako nečuvno mrcvarijo. Zeleli bi le, da bi tako petje se povsod vkoreninilo in blažilo naš narod.

Zeleti bi se posebej, da bi se od obokov goriških cerkva odmevalo tako petje. To je vendar sramotno, da kar zmorejo priprosti hribovci, katere naši omikanci laški zaničujejo in sramotijo po svojih glasilih, ne zmorejo mestni obilzanci. Da še pojma nimajo ti ljudje, ne o lepoti ampak niti o dostojnosti cerkve petja. Ali je ni močne roke ki bi posegla vmes in vničila žalostne razmere? Pri obedu je 3krat nastopil mesan zbor in pel krasno „Domovina mili kraj“ — „Nazaj v plaminski raj“ in „Smo vesela družba“. Prevzvišenemu je napisal msg. Alpi sem. profesor v latinskem jeziku; prevzvišeni je nato odgovoril slovenski. Lepo je bilo, ko je prevz. nadvladika sam šel med pevce in pevke in jih nagovoril. Da, to je naš nadškof, kateri si osvoji v prvem trenutku svojega nastopa srca svojih vernih.

Popoldne so bile še pred izpost. Najsv. pete litanijske in blagoslov. Po blagoslovu si je prevzvišeni še ogledal nekoliko po cerkvi. Zbori pa so peli Marijine pesmi.

Razšli smo se potem a nepozabno ostanemo v spominu vtisi in marsikdo je nesel za sabo željo in sklep, da tudi doma mora povzdigniti cerkveno petje.

NOVICE.

Gorica.

Poziv slovenskim delavcem! Kdor se hoče udeležiti shoda vseslovenskih delavcev v Ljubljani dne 17 in 18 sept., naj se do torke oglasi pri č. g. dr. Andreju Pavlici ali pri g. kapelanu Koršiču na Travniku. Vsi oglašenci, dobe polovično vožnjo do Ljubljane in nazaj. Delavci na noge; pokažite, da se i vi zavedate!

Goriški deželni zbor je sklican za dan 19 t. m. To se je zgodilo nenadoma. Slovenci niso o tem ničesar vedeli niti dež. glavarja namestnik ni bil o nikaki reči obveščen. Zborovati hočejo zopet brez Slovencev, katerim Italijani itak nečejo dati nikakega poročstva za uspešno delovanje. Kaj se je spletlo, pokaže se v kratkem, potem pa bomo tudi govorili.

Imenovanje. Poljedelsko ministerstvo je namestilo g. Milana Ivančiča v nadzorstvo za mlekarstvo in planšarstvo na Tominskem.

Poročil se je g. Matko Kante c. kr. okrajni šolski nadzornik v Sežani, z gč. Rozalijo Gruntarjevo.

Umrl je v Rušiču g. Al. Bader svečar zadet od mrtvouda. Truplo so prepeljali v Gorico. Veličasten pogreb bil je v ponedeljek.

Duhovniške spremembe. Premeščeni so sledeči gospodje: Miroslav Kronpa kaplan iz Komna v Lom za kurata; Jožef Cigoj kapl. iz Tomina v Jagersče Francišek Knavs iz Šempetra iz zdravstvenih ozirih za kaplana v Miran, Jožef Ušaj kapl. iz Devina za vik. v Plave, Al. Čubej kapl. iz Kobarida za vikarja na Trnovo p. Kobaridu, Jožef Ferfolja kapl. iz Bovca za kaplana k sv. Luciji na Mostu, Klement Corsig kapl. iz Trziča za vik. v Pieris, vik. Alojzij De Štefano za vik. v Sv. Martina na Krasu. Na novo nameščeni so novomašniki: A. Glešič kapl. v Komen, Val. Zega kapl. v Bovcu, Fr. Franke kapl. v Kobarid, H. Černigoj kapl. v Devin, Iv. Košir II. kapl. v Tomin, Jož. Ličen kapl. v Šentpeter, V. Zabukovšek kapl. v Cirkno, Al. Morsut kapl. v Trzič, Mesrop Justulin kapl. v Farro.

Spremembe v redu oo. kapucinov. Premeščeni so sledeči čč. gospodje: V Gorico: P. Gotfrid Novak iz reke; v Celje: P. Herman Langeršek iz Irđninga; v Wolfsberg: P. Anaklet Wautl kot gvardijan iz Lipnice; P. Zeus kot vikar iz Švanberga; Maurus Rozman iz Celovca; v Lipnico: P. Leo Črček postane vikar; P. Kerubin Koller iz Wolfsberga; P. Henrik Putrih iz Gorice; P. Viljem Ebenberger iz Celovca; v Sv. Križ: P. Hilarij Perpar postane gvardijan; P. Gelazij Kopal kot vikar iz Celovca; P. Hijacint Šalomon iz Irđninga; P. Vilibald Rupar iz Gorice; v Murav: P. Alfons Vakselj iz Križa kot gvardijan; P. Gabriel Bajec iz Lipnice kot vikar; P. Mansvet Zöhrer iz Knittelfelda; v Celovec: P. Otokar Cejan iz Wolfsberga kot vikar; P. Evgen Merše iz Celja; v Hartberg: P. Janez Ažbe iz Gradca kot gvardijan; P. Ciril Goričan iz Sv. Križa; v Knittelfeld: P. Epifan Bachmajer kot vikar iz Hartberga; P. Efrem Majcen iz Hartberga; P. Max Zaplata iz Švanberga; v Loko: P. Donat Zupantič postane gvardijan; v Švanberg: P. Albert Möseberger iz Hartberga kot gvardijan; P. Kajetan

Dvoršek iz Murava kot vikar; P. Hubert Madlener iz Lipnice; v Irđning: P. Alojzij Asslabes iz Gradca; P. Gothard Burčar iz Wolfsberga; v Gradec: P. Angelus Sattler iz Švanberga kot superior; P. Remigij Prikrly iz Knittelfelda.

Važno za č. g. vikarje. Naučno ministerstvo je ugodilo utoku vikarja v Logéh ter mu priznalo samostojnost za njegovo osebo. Slavno c. kr. okr. glavarstvo Tominsko obvestilo gaje o tem slovenskim dopisom, ker se je bil g. vikar pritožil proti temu, da se mu je slovenski vložena fasija rešila nemški.

Glede samostojnosti „ad personam“ je važna razsodba upravnega sodišča z dne 20 svečana 1896. l. št. 1080, ki pravi, da je vlada s tem, da je nakazala kuratu v L. na Tirolskem kongruo samostojnega duhovnika, priznala samostojnost dotične duhovnije in sicer zato ker ni nobenega zakona, ki bi dovoljeval državnim gosposkam nakazovati po svoji volji drugo kot zakonito kongruo, more, jo in morajo toraj iste v vsakem slučaju odločiti le zakonito kongruo in v danem slučaju se je mogla nakazati kongrua 700 gld. le, ako je bila samostojnost kuracije L. priznana od vlade.

V „slogine“ šole se bo vpisovalo v torek, sredo in četrtek, 13., 14. in 15. septembra, od 9. do 12. predpoludne in od 3. do 5. popoldne v šolskih prostorih v ulici sv. Klare h. št. 4. Poučevalo se bo najprej v teh prostorih, potem pa v „Šolskem domu“. Vsi otroci od izpolnjenega 6. do izpolnjenega 14. leta so dolžni obiskovati ljudsko, oziroma nadaljevalno šolo. „Slogine“ šole bodo: 1. Ljudska šola s toliko razredi, kolikor potreba nanese, dokler ne ustanovi mesto šole po postavnih določbah. 2. obrtno-nadaljevalna šola za deklice s pripravljanim tečajem iz dveh razredoma; na nji se bo poučevalo vsak delavni dan od 10. do 12. ure deklice, ki so dovršile 12. leto starosti. 3. Obrtno-nadaljevalna šola za dečke z enako osnovo; na nji se poučujejo v ponedeljek, sredo in petek od 5. do 7. zvečer ter ob nedeljah od 9. do 12. predpoludne dečki, ki so odrastli ljudski šoli. 4. Strokovna šola za umetno vezenje in belo šivanje z vsakdanjim celodnevni poukom za deklice, odrastle ljudski šoli v treh oddelkih. 5. Strokovna šola za šivanje oblek z enako osnovo, v dveh oddelkih. 6. Pripravljalna šola dekliška za učiteljska in višje dekliške šole z dvema oddelkoma in vsakdanjim celodnevni poukom. 7. Otroški vrti za otroke v predšolski dobi od 3. do 6. leta. Teh so trije in so začeli šolsko leto 1. sept.

Shod v Alojzijevišče je sklicalo slov. delavsko društvo v nedeljo 4. septembra, pri katerem se je razpravljalo o vseslov. delavskem shodu v Ljubljani. — Z veseljem smo pozdravljali govornike Jerneje Kopača svečarja, in I. Karara. Govoril je vrlo zanimivo tudi g. dr. A. Pavlica. Občinstva se je zbralo veliko, posebno iz mesta. Predsednikom je bil voljen dr. Fr. Oblak. Po takih shodih mora vspevati naša delavska organizacija. Le tako naprej.

Leonova družba je zborovala v ponedeljek dne 5. t. m. Po nagovoru predsednika prelata dr. Kulavica je poročal tajnik dr. Ušeničnik o postanku in delovanju Leonove družbe. Udov je imela 22 ustanovnih, 91 rednih, 67 podpornih. Družba je ustanovila „Katoliški obzornik“, kot glasilo, katerega pa sedaj samostojno izdaja dr. Aleš Ušeničnik. V zvezi je družba tudi z „Voditeljem“ v bogoslovnih znanostih.

O denarnem stanju družbe je poročal blagajnik dr. Debevec.

Potem se je razvila jako poučna in zanimiva razprava o posameznih nasvetih, Dr. Krek je poročal o izdaji apologetike, spiritual Jož. Benkovič o socialni in kulturni zgodovini slovenskega naroda, Viktor Steška o naših starih umetninah, dr. Janežič o izdaji brošurice za ljudstvo.

Po zborovanju je bilo v kat. polit. delavskem društvu znanstveno predavanje. O kapitalizmu je predaval dr. Jožef Pavlica. Drž. poslanec dr. Krek, kako se drobe Markova načela. Obe razpravi objavi Kat. Obzornik.

Pogreb. Združena irredenta, židovstvo, renegatstvo in sploh vse „italijanstvo“ joka ob grobu velikega „sina“. Umrl je Jož. Pinavčič (ime ne more biti bolj toskansko), uradnik v plinarni itd. Pogreba se je udeležila tudi „La gioventù liberale cittadina“, ki je darovala velik venec s širokim rudečim trakom. Ta „patria“ mora biti silno reyna na „velikih sinih“, ker zaporedoma umirajo možje, „veliki sini“, katerih ime pove kaj so bili.

Trgovsko-obrtna zadruga je imela v minolem mesecu 76635.38 kron. Svota

vplačanih deležev dne 1. sept. je bila 66295.80 kron.

Izpiti za državno gozdarsko službo se bodo vršili dne 25. oktobra pri poljedelskem ministerstvu.

Premembe pri učiteljstvu. G. Tomaž Lukančič v Gorenjempolju je dobil službo učitelja-voditelja na enorazrednici v Gabrijah pri Sovodnjah. G. Franč. Golja gre iz Podlake v Plave. — Stalno nameščena sta gg. Vek. Urbančič za dvorazrednico v Batujah in Miha Toroš za Srednje-Kambreško.

Na slovenskem oddelku dež. kmetijske šole je razpisana služba pristava z letno plačo 800 gld. in 200 gld. stanovnine.

Prošnje je vložiti na deželni odbor. **V Podgori** so fantje plesali brez dovoljenja. Glavarstvo je 9 fantom in krčmarju priznalo 14 dni zapora kot nagrado. To je največ, kar je mogoče dobiti za tak prestopok. Prav!

Izlet v Monastero je bil dobro obiskan. Samo slovenskih kmetovalcev je bilo nad 160. Ogledovanje Ritterjevih posestev v Ronkah pri Tercu in v Belinju bilo je nad vse podučno za naše vinogradnike. Baron Ritter je nad vse gostoljubno pogostil izletnike.

Slovensko zidarsko in tesarsko društvo je minolo nedeljo obhajalo blagoslovljenje svoje zastave. V društvu je večina naših Renčanov, zato so se udeležili slavnosti č. g. renški župnik z mnogimi Renčani in Renčankami. Slavnosti, katere se je udeležilo 14 društev, je vspela izborna. S to slavnostjo pridobilo si je društvo obče simpatije in priznanje v Ljubljani. Slava vrlim delavcem, seosebno našim domačinom!

S Tominskega. — Preteklo nedeljo so imeli v Melcih veselico v proslavo cesarjeve petdesetletnice. Pri tej priliki so zopet nastopili domači tamburaši in pokazali velik napredek. Videti je bilo, da jim je res mar za lepo godbo. Čast jim za to! Z dobro voljo in vstrajnostjo postanejo gotovo tudi težke kmečke roke sposobne za tamburanje in vrli Melčanje zdaj že jako lepo svirajo.

„Sarafan, Domovini, Naprej i. t. d. Toda peti znajo še lepše. Krepko in ognjevit se je pri veselici glasila „Jubilejska kantata“. Zelo nam je šel k srcu „Venček narodnih pesmij.“ Ponoviti so morali tudi Laharnarjevi skladbi „Škrjanček“ in „Lahko noč“. V igri „Ponesrečena skušnjava“ pa so pokazale vse štiri osebe, da res zaslužijo „stopiti na deske, ki pomenijo svet.“ Toda še bolj nam je ugajal gosp. nadučitelja sinček, ki je izvrstno deklamoval slavnosti primerno pesem. Da pa je sploh imela vsa veselica dober uspeh, je največja zasluga domačega gosp. kaplana, kateri se veliko žrtvuje in dela za povzdigo lepega petja in tamburanja v melški fari. Čast, komur čast!

Hranilnica in posojilnica v Šempetru pri Gorici imela je v času od 1. januarja do 31. avgusta

prejemkov gl. 26.721.37¹/₂

izdatkov gl. 26.437.95¹/₂

torej denarnega prometa gl. 53.159.33¹/₂

Hranilnih vlog se je v tem času u-

ložilo gl. 14.413. 91 vzdignilo pa goldinarjev 5940.25.

Posojil se je dalo gl. 10.546.—, vrnilo pa gl. 2727.—

Članov ima posojilnica 203.

Hranilne vloge obrestuje po 4¹/₂ %.

Iz Komna se nam poroča: Danes 24 avg. je osem let — celih osem let — od kar smo v Komnu brez križa... vrh zvonika. Za spraviti po viharju, ki je bil takrat po vsem Goriškem veliko škode napravil, podrt križ zopet na svoje mesto, koliko se je že porabilo papirja in črnila! Koliko spisov in dopisov je šlo v Sežano, v Trst in na Dunaj! Pa tudi v drugo in v tretje in še večkrat je šla ta zadeva vso to pot tje in sem in zopet tje. Zvonik je pa še vedno brez križa, in bo — do kedaj?

Oj blažena trina in trikrat blažena birokracija!

Velika nesreča. V sredo na večer je v Malikovem skladišču v Ajdovščini meril dacar špirit. Pri pečenju soda je prišel ogenj v dotiko s špiritom. Nastala je eksplozija, ki je vrgla dacarja ob tla, da je na licu mesta umrl. Poleg dacarja je bila mlada gospa Malikova, katero je puh tudi vrgel ob tla: Ko so prihiteli na pomoč, ležal je dacar na tleh mrtev, gospa pa v nezavesti ožgana. Gospa Malikova je še prišla k zavesti, spravili so jo z Bogom, v četrtek pa je podlegla groznim bolečinam.

Skladišče je pogorelo, tako zraven stoječi hlev in kakih 900 centov sena.

Mrtvo so najdlj pri sv. Pavlu nad Vrtovinom 29 letno Marijo Cigoj. Služila

je v Gorici in se zatelebala, kakor se govori v nekega poročenega moža. Prošila je odpusta nekaj dni „da obišče domače.“ Doma pa je tako končala svoje življenje.

Samomor. Zuan A. Knez, o katerem smo poročali, da je zabel goriškega mestnega tajnika Vecchi-ja se je vrge v Korminu iz II. nadstropja gostilne „pri Levu“ in ostal pri priči mrtev.

Za Alojzijevišče (izkaz XIII. 1898): V zahvalo Vsemogočnemu za vse v teku pet in dvajset let mašništva milosti in dobrote darujejo duhovniki posvečeni 31. avgusta 1873: Preč. gg. Anton Batagelj 10 gl. Jos. Golob 25 gl. Dalje so darovali: Bl. g. L. Dugar 2 gl. Bl. gg. mirnenski starašine po preč. g. župniku G. Pavletiču 12 gl. 10.

Bog obudi ubogemu Alojzijevišču mnogo dobrotnikov! Vsem 31. avgusta 1873 v Gorici posvečenim duhovnikom: Na mnoga leta!

Zastane izkaze za „Šolski dom“ objavimo radi pomanjkanja prostora prihodnjic.

Neka slovenska družina želi uzeti na hrano dva dijaka. Več se pove pri upravnistvu lista.

Trst-Istra.

Potrjen zakon. Njegovo Veličanstvo je potrdilo zakon dež. zbora istrskega, da se občina Pomjan razdeli v dve občini: Pomjan in Marezige.

Narodna slavnost na Proseku je vrlo uspela. Udeležba je bila ogromna, navdušenje nepopisno. Bog daj vrlim okoličanskim Slovincem moč, da vstrajajo v hudem narodnem boju.

Pred rovinjskim porotnim sodiščem so sedeli nekateri puljski „gospodje“ zatoženi radi izgredov povodom zasedanja deželnega zbora istrskega. Večina je bilo oproščenih, 5 pa obsojenih na jeden oziroma dva tedna zapora.

Nov udarec ruskim katoličanom. Dne 12. julija t. l. je sv. sinoda petrograjska predložila carju Nikolaju II. v podpis zelo krivičen ukaz. Znano je čitateljem, da je ruska vlada l. 1875 zatrla škofijo v Helmu ter prisilila katoličane pristopiti k razkolni ruski cerkvi.

To se je zgodilo deloma po zvičaju deloma po sili, katoličani pa so vendarle ostali katoličani do današnjega dne. Zdaj pa ukazuje Nikolaj II., da se morajo vsi ti katoličani smatrati za ruske razkolnike ali, kakor pravijo, pravoslavne. Car Nikolaj II. je temu ukazu pridjal z lastno roko še te-le besede: *Upam, da dobi s tem praviča zadoščenje in da preneha nesloga, katero netijo sovražniki Rusije in ortodoksije (pravoslavja). Polji naj molijo brez vsake zapreke Boga po svojemu latinskem obredu, toda Rusi so bili vedno in bodo vedno pravoslavni, oni ljubijo in spoštujejo, kakor njih car in carinja, nad vse sveto pravoslavno cerkev. Kdor bi s tem ukazom ni bil zadovoljen, pritožiti se more k večjemu pred razkolnim škofom, kjer pa je zastoj prositi. Rus tedaj mora biti razkolnik, če tudi je drugače prepričan! Upamo, da bodo ruski katoličani tudi ta udarec preboleli in, da bodo kljub vseh preganjanj ostali zvesti sv. katoliški resnici.*

Posojilnice na Nemškem po sistemu Raiffeisen-ovem. Nemci so bolj čvrsti ko mi, v vsakem oziru, tako tudi v snovanju posojilnic. Njih zgled naj nas spodbuja. L. 1894 je bilo na Nemškem 1414 kmečkih posojilnic, l. 1896 pa 2445, torej v dveh letih so ustanovili 1031 posojilnic, a l. 1897 je poslovala že 2782 posojilnic. — Osreduja posojilnica vseh kmečkih posojilnic (Central-Darlehens-casse für Deutschland) je imela l. 1896 prometa 134 milijonov mark, a l. 1897 že črez 200 milijonov mark. Lep denar varčnih nemških kmetov! Koliko blagoslova so vse te posojilnice obrodile le v enem letu! Zatorej Slovenci na Goriškem in po Istri: na noge, pomagajte si sami, kakor si drugi pomagajo!

„Hovder, hovder, hovder“,

ali šaljiva slovnica.

(Dalje; sp. A. M.)

Rekel sem v opazki štev. 24. „Pr. l.“, da mi je došel od g. dr. F. R.—a iz Žalosč list zastran Renč. Glasi se tako-le: „V zadnjih dveh številkah „Prim. lista“ ste v šaljivi slovnici („Hovder“) navedli besedo „Renčan, Renčani“ izpeljano od besede „Renče“. To obliko „Renčan“ sem v prvo slišal pred 1 1/2 letom na cesti pri Ovčiji) dragi od deklinje, ki se mi je zdela ptujka v naših krajih; drugače pa še nikoli ne v mojem življenju. Pri nas, t. j. Prvačina, Dornberg, Batuje, se navadno reče: „Renškovec“,

„Renškovci“, kakor tudi „Prvačkovec“, „Prvačkovi“ in ne drugače. Od začetka se mi je zdela čudna in neresnična Vaša oblika; iz zadnjega „Prim. lista“ pa sem spoznal, da je ona navadna pri Vas v St. Andrežu. Ker je pa pri nas oblika „Renškovec“ edina v rabi — mislim da se prebivalci v Renčah tudi sami tako imenujejo — prosim, da bi tudi to obliko „Renškovec“, „Renškovci“ poleg Vaše „Renčan, Renčani“ v prihodnji številki „Prim. l.“ kot pravilno omenili in bi rekel v pisavi za v prihodnje vpeljali“. Tako piše g. dr. R.

Oblika *Renškovec* mi je bila že kot otroku znana, pa smo jo rabili le za šalo in v zaničljivem zmislu, kakor n. pr. „Goričkovec“ za stanovavce mesta Gorice. V St. Andrežu je bil en seljak iz Renč, kteremu nisimo nikoli drugače rekli ko *Renčánc*. In ko je hodil nekdo iz Renč nekaj časa v St. Andrež orglat, rekli so vsi: „Danes je orglat Renčánc“. Sicer pa naj velja Vaša, g. dr., zraven: Renčana in Renčanca vzemimo za dobro tudi obliko „Renškovec“, saj „usus loquendi“ je „tyrannus“.

Ker smo že pri obliki „Renškovec“, naj posvetim še obliko „Goričkovec“. Čudno je, da za stanovavce našega mesta nimamo med ljudstvom pravega imena; ime „Goričan“ je pravilno, pa se rabi le v literarnem jeziku. Znano je, da imamo v okolici goriški obliko „čki“ namesti „ški“, n. pr. „soldački“, „sočki“, „gorički“...; zato smo si pomagali z „Goričkovec“, toda le bolj v zaničljivem zmislu, kedar smo hoteli postaviti v nasprotje pošteni, delavni kmečki stan in neko bažo malopridnega mestnega prebivalstva. Oblika „Goričkovec“ diši nekako po „frkovec“. Kar ni bilo pošten, lepo oblečen „gospod“, bilo je nam slovenskim okoličanom: „fakin“: rekli smo: „en gospod iz Gorice je bil tu“ ali pa: „gorički fakini igrajo na Rójicah“. Kedar je moj oče spodobno govoril o „Goričkovec“, rekel je „Goricijani“, pa to je meni že takrat dišalo po italijanskem „Goriziani“. Po furlanski se reče: „i Gurizáns“. — Naj bo zadosti za danes. (Dalje prihodnjic).

¹⁾ Vi, p. n. gosp. dr., pišete „Ovčja draga“. Pravilno je gotovo „Volčja draga“. Naši ljudje rečejo namreč: „Vučja draga“, ker je „volk“ pri nas „vuč“. Ko bi beseda bila speljana od „ovca“, izgovarjali bi tudi naši ljudje: „ovčja“.

Pis.

C. kr. priv. krojni aparati

M. POVERAJ

krojaški mojster in trgovec v Gorici na Travniku h. št. 22, niže loterije.

Bogata zaloga vsakovrstnega blaga, gotovih oblek, perila, in vse priprave za obleke za vsaki stan. Za preč. duhovščino cingulum, zavratnike, talarje in cerkvene kape.

Blago prodajam tudi na meter tako po ceni, da vsakaterega vabim na ogled letošnjega razstavljenega blaga, in sicer le v prvem nadstropju.

Edina slov. zaloga dežnikov in solčnikov ter dežnih nepremočljivih plajščev. — Sprejem tudi naročila za izdelovanje raznih oblek (jakete, pellerine, have-loke) tudi za dame po najnovejši modi.

Vse po nizki ceni.

Karol Draščik,

pekovski mojster na Kornu v Gorici

zvršuje naročila vsakovrstnega peciva, tudi najfinjegega za nove maše in godove, kolače za birmo in poroke itd.

Vsa naročila zvršuje točno in natančno po želji gospodov naročnikov. — Priporoča se za nje svojim rojakom v mestu in na deželi najljubšeje.

Svečar J. Kopač v Gorici,

Solkanska cesta št. 9.

priporoča prečastitim cerkvenim oskrbnistvam ter slavnemu občinstvu, garantirane pristne čebelno-voščene sveče kilg. po 2 gl. 45 kr.

Za pristnost teh sveč jamčim z 1000 kron. V Trstu ima zastop in zalogo mojstev g. Iv. Lavrencich trgovca s cerkvenim orodjem in paramenti, Piazza Piccola za palačo municipija v Trstu.

Ima v zalogi tudi sveče za pogrebe.

Anton Fon

klobučar in gostilničar v Seminiški ulici ima bogato zalogo raznovrstnih klobukov in toči v svoji krčmi pristna domača vina ter postreže tudi z jako ukusnimi edili. Postrežba in cene jako solitne.

Svoji k svojim!

E. ŠUSTERŠIČ & C.

v Stolni ulici št. 13 nasproti veliki cerkvi.

Usojata si priporočati slavn. občinstvu in rojakom svojo

Veliko zaloga krojnega (manifakturnega) blaga

vsake vrste za moške in ženske obleke, kakor tudi vsake vrste modernega blaga za vsak stan, perilo in cvilih iz prvih tovarov, volno in žimo za blazinej itd.

Vse se prodaja po jako znižanih cenah in se ne bojimo nobene konkurence. Postrežba je točna.

Svoji k svojim!

Franc Palik

v GORICI — Nunska ulica št. 17 — GORICI

Izdeluje po najnovejšem načinu ali sistemu stiskalne stroje za grozdje in sadje. Vijaki so iz najboljšega jekla, podnožje ali stojali z vlitega železa. Jamči naj bolje in točno postrežbo. Lastni izdelki.

Cene in velikosti stiskalnic po velikostih koša. Koš za litrov 200 razdeljen na 2 dela 95 gl., koš za litrov 320 razdeljen na dva dela 118 gl., koš za litrov 350 razdeljen na 2 dela 126 gl., koš za litrov 600 razdeljen na 2 dela 160 gl., koš za litrov 800 razdeljen na 4 dele 190 goldinarjev.

Slovenska tvrdka ustanovljena l. 1876.

J. Pipan & C. v Trstu

Via Valdirivo št. 18

ima veliko zalogo in prodaja le na debelo

kavo, riž, južno sadje, olje vseh vrst za jedilo, za stroje, ribjo mast za strojarje itd.

Glavna zaloga kave sv. Cirila in Metoda za Primorsko, Trst, Istro in Dalmacijo.

FRANC LEBAN

srebrar v Gorici

ulice Municipio št. 8.

Priporoča se prečastiti duhovščini cerkvenim predstojništvom in podpirateljem domače umetnosti v najnatančnejše izdelovanje monštranc ciborjev, kelihov, tabernakelnov i. t. d.

Strelodeve iz bakra v ognju pozlačene najboljše iznajdbe, kakor tudi vsakovrstno popravo in pozlačenje.

Staro blago popravi, pozlati in posrebrni. Vse iz najboljše kovine v poljubnem slogu in po nizki ceni.